

Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно – економічний університет
Вінницький торговельно – економічний інститут

Кафедра обліку та оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Теоретичні аспекти та методичні основи аналізу кредитоспроможності
(на матеріалах Товариства з обмеженою відповідальністю «Крижопільський
елеватор», смт. Крижопіль, Крижопільський район,
Вінницька область)

Здобувача вищої освіти
II курсу, групи ФКА – 21 д(м)
спеціальності 071 «Облік і
оподаткування»
освітньої програми
«Фінансовий контроль та
аудит»
денної форми навчання

Іван Мазур

Науковий керівник
канд.екон.наук, доцент

Ірина Крупельницька

Гарант освітньої програми
д-р.екон.наук, професор

Ганна Даценко

Вінниця 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Науково-теоретичні основи аналізу кредитоспроможності підприємства	5
1.1. Економічна сутність кредитоспроможності підприємства	5
1.2. Організаційно-економічна характеристика Товариства з обмеженою відповідальністю «Крижопільський елеватор»	14
РОЗДІЛ 2. Обліково-інформаційне забезпечення кредитоспроможності підприємства	21
2.1. Оцінка системи бухгалтерського обліку як інформаційного забезпечення кредитоспроможності підприємства	21
2.2. Організація та облік видів кредитувань підприємства	30
РОЗДІЛ 3. Фінансовий аналіз кредитоспроможності підприємства	39
3.1. Аналіз кредитоспроможності ТОВ «Крижопільський елеватор»	39
3.2. Вдосконалення процедур та прийомів фінансового аналізу кредитоспроможності підприємства	41
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	60

ВСТУП

Позитивні тенденції економічного зростання економіки України, темпи та стійкість значною мірою залежать від здатності національної банківської системи забезпечувати потреби суб'єктів господарювання необхідними кредитними ресурсами. В умовах обмеженості власних фінансових ресурсів більшості вітчизняних підприємств проблема отримання кредитних коштів стає однією з найважливіших не тільки з позицій поточної діяльності, але й перспектив подальшого розвитку суб'єктів господарювання. Будь-яка кредитна операція повинна враховувати збалансованість інтересів банку та позичальника. Так, банку необхідно максимально точно оцінити кредитоспроможність контрагента, а останньому – чітко уявити вимоги, що ставляться кредитором. Таким чином, вирішальну роль при прийнятті кредитних рішень відіграє оцінка кредитоспроможності підприємства.

Дослідженню теорії і практики оцінки кредитоспроможності присвячені праці таких вітчизняних вчених-економістів: В. Галасюка, І. Бланка, А. Пересади, В. Гриньової, В. Пономаренка, П. Перерви, В. Вітлінського, О. Дзюблюка, Г. Мельника, А. Бакаєва, А. Мороза, Р. Шевченка, Я. Чайковського, П. Ковальова, Ю. Потійка. Широкого висвітлення ця проблема набула в роботах таких російських авторів, як В. Єдрінова, О. Герасимов, О. Неволина, В. Ковальов, Р. Фатхутдінов, В. Шеремет та ін.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних пропозицій щодо методів оцінки кредитоспроможності підприємства, практичне використання яких дозволить підвищити привабливість суб'єктів господарювання.

Аналіз методичних основ і практичних аспектів оцінки кредитоспроможності дозволив нам сформулювати основні завдання кваліфікаційної роботи:

По-перше, дослідити економічну сутність кредитоспроможності та проаналізувати наукові роботи у сфері оцінки кредитоспроможності, методики аналізу фінансового стану підприємства як однією із складових оцінки кредитоспроможності, охарактеризувати ТОВ «Крижопільський елеватор» як об'єкт щодо аналізу основних фінансово-економічних показників та оцінки кредитоспроможності

По-друге, оцінити обліково-інформаційне забезпечення кредитоспроможності на основі облікової інформації та фінансової звітності, визначити певні підходи та сформувавши загальний алгоритм проведення процедури оцінки і прийняття рішення про кредитоспроможність.

По-третє, на основі логістичного аналізу сформувавши коло формально оцінюваних і детально описаних показників кредитоспроможності з врахуванням нефінансових параметрів, що впливають на кредитоспроможність, оцінюються переважно на якісному рівні.

Таким чином, у зв'язку з вищезазначеними проблемами питання удосконалення оцінки кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання на сучасному етапі набувають особливої актуальності та мають практичну спрямованість.

Предметом дослідження є характеристика теоретичних аспектів та методичних основ оцінки кредитоспроможності на матеріалах підприємства .

Об'єктом дослідження є фінансова звітність та господарська діяльність підприємства ТОВ «Крижанівський елеватор» як основа відпрацювання базових методик оцінки кредитоспроможності підприємства.

Для виконання кваліфікаційної роботи були застосовані науково-дослідні та емпіричні методи дослідження : аналіз, розрахунок, співставлення, обробка даних та інші підходи наукового пізнання.

Наукова новизна полягає у формуванні прогнозних рекомендацій методики, що враховує якісні показники, які впливають на рівень кредитоспроможності підприємства.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає тестування результатів дослідження на базі підприємства та в апробації результатів дослідження в 2-х публікаціях: 1. Методичні підходи з оцінки кредитоспроможності підприємства; 2. Інформаційні системи оцінки кредитоспроможності підприємств.

РОЗДІЛ 1.

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність кредитоспроможності підприємства

В умовах обмеженості власних фінансових ресурсів, велика кількість підприємств використовує позикові кошти, найчастіше у формі кредиту. Отриманню кредитних коштів у фінансовій установі передують збір необхідних документів, затрати часу юристів та бухгалтерів на ознайомлення з умовами кредитування та співпраці. Проте не всім суб'єктам господарювання видаються кредити банківськими установами, саме тому виникає необхідність впровадження на підприємстві оцінки кредитоспроможності.

Питання оцінки кредитоспроможності підприємства розглядали наступні вчені: Виговський В.Г., Гласюк В.В., Лахтіонова Л. А., Арбузов С.Г., Поляк Н.П., Вовк В.Я., Власюк Н.І., Цал-Цалко Ю.С., Петрук О.М., Смолева Т.М., Войнаренко М.П. та інші.

Метою дослідження є розробка ефективної системи оцінки кредитоспроможності в системі внутрішнього контролю підприємства, яка дозволить суб'єктам господарювання вірно оцінювати можливість отримання, повернення кредиту і відсотків за нього.

Важливим елементом господарювання є наявність достатньої кількості власних фінансових ресурсів. Крім того не менш важливим є можливість отримання фінансових ресурсів із зовнішніх джерел. Найбільшою популярністю серед підприємств України користуються короткострокові та довгострокові кредити.

Відповідно до Закону України «Про фінансові послуги і державне регулювання ринків фінансових послуг», кредитом є кошти, надані в позику юридичній або фізичній особі на визначений строк та під відсотки [4].

Спроможність підприємства отримати кредит та вчасно його погасити характеризує таке поняття як «кредитоспроможність». Кредитоспроможність підприємства виражається в можливості отримати ним кредит та вчасно його обслуговувати. Особливої уваги заслуговує визначення цього терміну, яке подав В.В. Галасюк, адже на його думку кредитоспроможність характеризується спроможністю підприємства за конкретних умов кредитування в повному обсязі і у визначений кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями виключно грошовими коштами, що генеруються позичальником у ході звичайної діяльності [1, с. 39].

Високий рівень кредитоспроможності підприємства характеризує у потенційного позичальника передумов для отримання кредиту і здатність повернути його у чітко визначений термін відповідно до кредитної угоди.

Перед тим як затвердити видачу кредиту підприємству-позичальнику та укласти кредитну угоду, фінансова установа має впевнитися, що виданий кредит буде погашено. Адже відповідно до принципів кредитування виданий кредит має:

- бути погашений у визначений в угоді термін;
- отриманий кредит має бути використаний за своїм цільовим призначенням;
- отримання кредиту відбувається на платній основі, окрім повернення кредиту, позичальник має сплатити відсотки за його користування;
- надання кредиту має бути забезпечене;
- вся сума кредиту має бути повернена кредитору.

Отже, оцінка кредитоспроможності має важливе значення, як для кредитора, адже захищає його від надання кредитів підприємствам-банкрутам або фінансово нестійким підприємствам, так і для позичальника, адже дає можливість уявити його здатність вчасно розрахуватися зі своїми боргами.

Мета здійснення оцінки кредитоспроможності позичальника для фінансової установи, що надає кредит, є мінімізація кредитних ризиків, вчасне попередження отримання кредитів підприємством у кризовому фінансовому становищі.

Надання кредитів підприємствам, що не зможуть вчасно розрахуватися за тілом кредиту та відсотками за ним, погіршують якість кредитного портфелю,

призводить до збитків банківської установи. Саме тому багато часу в банках відводиться на розробку ефективних методик оцінювання кредитоспроможності підприємств-позичальників.

Гудзь О.Є. зазначає, що перш ніж планувати залучення капіталу шляхом одержання банківської позички, фінансові служби підприємства повинні оцінити можливість отримання кредиту. Для цього доцільно провести аналіз відповідності параметрів діяльності підприємства критеріям кредитоспроможності, які вимагаються тим чи іншим банком [3, с. 110]. Тож підприємствам, що користуються кредитними ресурсами також доцільно впроваджувати у систему внутрішнього контролю системи розрахунків із банків – оцінку своєї кредитоспроможності.

Існують різні методи оцінки кредитоспроможності підприємств. Н.О. Ковальчук та М.О. Паскар виділяють наступні з них, представлені в Таблиці 1.1

Таблиця 1.1 - Методи оцінки кредитоспроможності суб'єктів господарювання [5, с. 9/2

Метод	Опис
Методика НБУ	Розрахунок інтегрального показника, формула якого залежить від розміру підприємства та галузі функціонування. Встановлення категорії якості кредиту на основі класу та стану обслуговування боргу
Методика Бівера	Віднесення підприємства до категорій (стійке підприємство, за рік до банкрутства, за 5 років до банкрутства) за результатами оцінки відповідних коефіцієнтів
Методика фінансових коефіцієнтів	Визначення кількості балів та віднесення підприємства до 5 класів кредитоспроможності (А, Б, В, Г, Д). Кількість балів визначається залежно від значень фінансових коефіцієнтів та їх вагомості
Методика аналізу фінансового стану та результатів діяльності підприємства	Аналіз показників ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, рентабельності, ділової активності

Внутрішній контроль слід розглядати, як процес, що забезпечує відповідність фактичної діяльності суб'єкта господарювання до розроблених нормативів управлінського обліку. Система внутрішнього контролю направлена на забезпечення та досягнення головної мети підприємства.

Отже, існують різні методики оцінки кредитоспроможності, проте жодна з методик не може забезпечити аналіз всіх параметрів діяльності підприємства, які

дозволили б достовірно визначити рівень кредитоспроможності. Тож пропонуємо здійснювати дослідження кредитоспроможності за комплексною методикою, яка буде включати різні групи показників. Адже оцінку кредитоспроможності в системі внутрішнього контролю підприємства доцільно здійснювати за різними напрямками, тобто включати аналіз і кількісних, і якісних параметрів. Кількісні параметри оцінки включають аналіз фінансового стану підприємства та рівня його прибутковості. В той час, як якісні параметри, оцінюють якість управління, репутацію, досвід роботи, фактори ринку функціонування, особливості виробництва, збуту продукції та інше.

В аналізі фінансового стану позичальника особлива увага приділяється фінансовій стійкості, ліквідності, платоспроможності, майнового стану, що свідчитиме про забезпеченість наданого кредиту.

Схема оцінки кредитоспроможності в системі внутрішнього контролю підприємства представлена на рисунку 1.1.

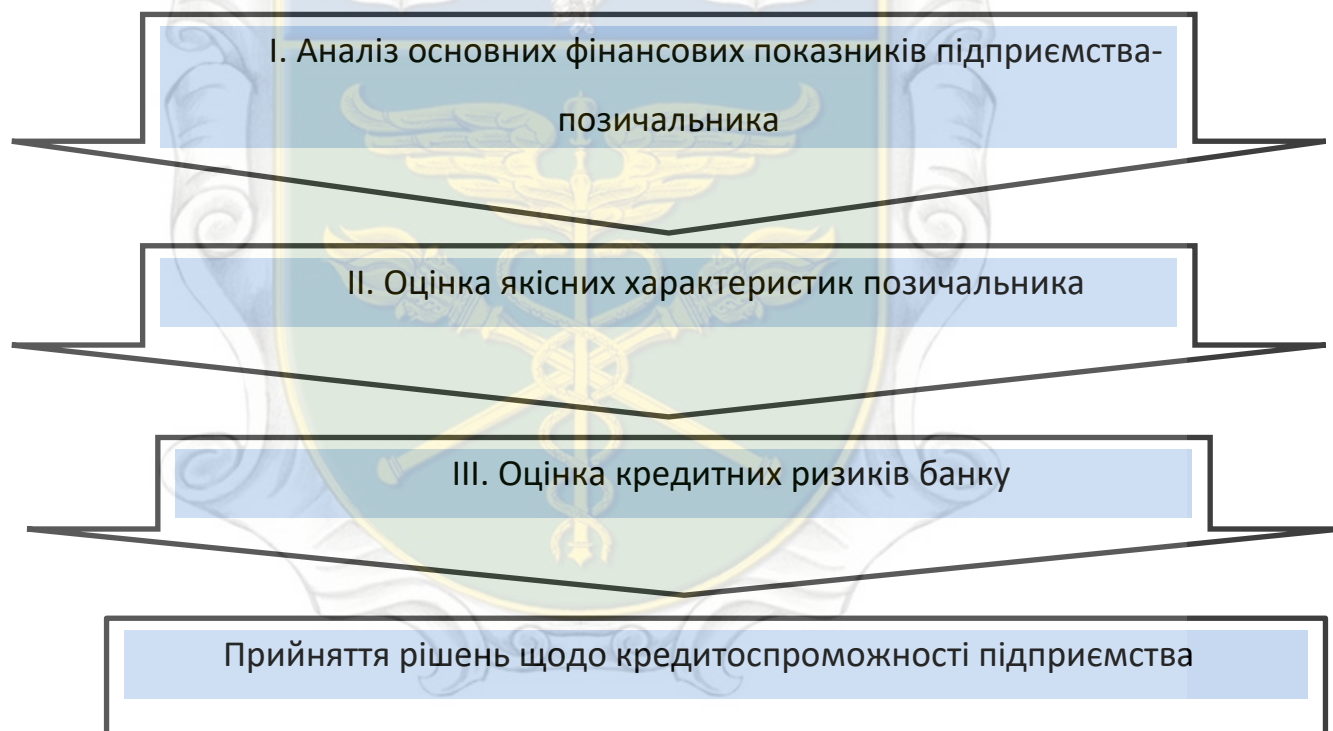


Рисунок 1.1 Схема оцінки кредитоспроможності в системі внутрішнього контролю підприємства

Кожне підприємство значно відрізняється один від одного за специфікою діяльності, рівню менеджменту, маркетингу, тому розробка методики оцінки кредитоспроможності в системі внутрішнього контролю підприємства має включати аналіз всіх цих процесів на підприємстві. Пропонуємо оцінку кредитоспроможності в системі внутрішнього контролю підприємства здійснювати за наступними етапами.

I етап оцінки кредитоспроможності в системі внутрішнього контролю підприємства здійснюється на основі фінансової звітності, побудованої на основі Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Ця звітність включає: Баланс (Звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Звіт про рух грошових коштів та Звіт про власний капітал. На основі цих форм звітності необхідно вивчити:

- автономність, фінансову стійкість, ліквідність, платоспроможність позичальника;
- прибутковості та рентабельність діяльності;
- оборотність та ділову активність;
- майновий стан та власний капітал;
- грошові потоки;
- ймовірність банкрутства.

Розрахунок означених показників має здійснюватися за останні п'ять років, мають бути проведені розрахунки тенденцій змін, темп росту, абсолютне відхилення показників. Крім того, необхідно здійснити прогнозування фінансового стану на майбутні періоди. Для цього використовуємо загальноприйняті методики розрахунків основних показників фінансового аналізу. В подальшому в роботі ми проведемо розрахунки основних показників і коефіцієнтів, що застосовуються для аналізу не тільки для оцінки якості подій що відбулись, а також з метою прийняття рішень на майбутнє.

Показники дослідження фінансового стану підприємства представлені в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 - Показники дослідження фінансового стану підприємства

Назва показника	Формула	Норматив
Показники ліквідності та платоспроможності		
Коефіцієнт загальної ліквідності	$\text{ф.1р.1195}/\text{ф.1р.1695}$	1,5...2,5
Коефіцієнт поточної ліквідності	$\text{ф.1(р.1195-1100)}/\text{ф.1р.1695}$	> 0,6
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\text{ф.1(р.2350+1165)}/\text{ф.1р.1695}$	> 0,2
Оптимальна сума чистого оборотного капіталу	$\text{Чок} = \text{ф.1.ряд.1195} - \text{ф.1.ряд.1695}$	> 0
Аналіз майнового стану підприємства		
Коефіцієнт зносу основних засобів	$\text{ф.1р.1012}/\text{ф.1р.1011}$	Зменшення
Аналіз ділової активності підприємства		
Коефіцієнт оборотності активів	$\text{ф.2р.2000}/(\text{ф.1(р.1300гр.3}+\text{р.1300гр.4)}/2)$	Збільшення
Строк погашення дебіторської заборгованості, днів	Тривалість періоду / коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Зменшення
Строк погашення кредиторської заборгованості, днів	Тривалість періоду / коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Зменшення
Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)	$\text{ф.2р.2000}/(\text{ф.1(р.1011гр.3}+\text{р.1011гр.4)}/2)$	Збільшення
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	$\text{ф.2р.2000}/(\text{ф.1(р.1495гр.3}+\text{р.1495гр.4)}/2)$	Збільшення
Аналіз рентабельності підприємства		
Коефіцієнт рентабельності активів	$\text{ф.2р.2350(2355)}/(\text{ф.1(р.1300гр.3}+\text{р.1300гр.4)}/2)$	>0 Збільшення
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	$\text{ф.2р.2350(2355)}/(\text{ф.1(р.1495гр.3}+\text{р.1495гр.4)}/2)$	>0 Збільшення
Коефіцієнт рентабельності діяльності	$\text{ф.2р.2350(2355)}/\text{ф.2р.2000}$	>0 Збільшення

На II етапі оцінки кредитоспроможності в системі внутрішнього контролю підприємства досліджуються якісні характеристики об'єкту кредитування, такі як: репутація, досвід роботи, виконання договірних зобов'язань, наявність стратегії розвитку, якість продукції або послуг, рівень менеджменту або маркетингу.

Оцінку якісних параметрів кредитоспроможності підприємства рекомендуємо здійснювати за наступними параметрами, представленими в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 - Методика оцінки якісних параметрів кредитоспроможності підприємства

Показник оцінки кредитоспроможності	Клас кредитоспроможності				
	I	II	III	IV	V
	Бальна система оцінки (бали)				
Досвід функціонування певній галузі	Більше 10 років	Від 8 до 10 років	Від 5 до 8 років	Від 3 до 5 років	Від 0 до 3 років
	15	8 – 10	5 – 8	3 – 5	0 – 3
Ділова репутація	Бездоганна	Добра	Нормальна	Задовільна	Погана
	5	4	3	1	0
Обсяг реалізації продукції або послуг, млн. грн.	Більше 10	Від 8 до 10	Від 5 до 8	Від 3 до 5	До 3
	15	8 – 10	5 – 8	3 – 5	0 – 3

Отримані бали підраховуються та результати трактуються відповідно до таблиці 1.4.

Таблиця 1.4. Тракткування класів кредитоспроможності підприємства

Клас кредитоспроможності підприємства	Характеристика	Інтервал значення результатів	Висновок банку
I	Високий рівень кредитоспроможності	55-32 балів	Надати кредит
II	Достатній рівень кредитоспроможності	31 – 28 балів	Надати кредит
III	Задовільний рівень кредитоспроможності	26 – 23 балів	Надати кредит за умов наявності застави
IV	Незадовільний рівень кредитоспроможності	23 – 10 балів	Не надавати кредит
V	Некредитоспроможний	0 – 9 балів	Не надавати кредит

З таблиці 3 бачимо, що підприємство, яке отримало вище 32 балів відноситься до підприємств з високим рівнем кредитоспроможності, а й відповідно отримує кредит. Чим менше отриманих балів за показниками, тим нижче рівень кредитоспроможності підприємства.

Слід зробити зауваження, що лише на основі оцінки якісних параметрів, рішення щодо видачі кредиту прийматися не може. Рішення видати кредит за запропонованою методикою можливе лише за умови винесення рішення видати кредит за оцінкою фінансового стану підприємства-позичальника. Відмінної

репутації, наявності стратегії та високого рівня корпоративного управління не достатньо для погашення кредиту.

Без сумнівів кредитування є ризикованим видом діяльності, адже спрогнозувати реалізації проекту на 100 відсотків практично неможливо. Тому банківські установи, перш ніж надати кредит, здійснюють оцінку ризиків, пов'язаних із наданням кредиту певному позичальнику.

Отже, на III етапі аналізу оцінки кредитоспроможності в системі внутрішнього контролю підприємства пропонуємо здійснювати дослідження кредитних ризиків.

На думку Гмиря В. П. основними завданнями управління банківськими ризиками в процесі банківського кредитування є:

- встановлення системи внутрішньобанківських лімітів ризиків, та їх подальше коректування;
- контроль за дотриманням встановлених лімітів;
- формування системи заходів усунення виявлених відхилень;
- визначення періодичності інформування керівництва банку про зміни рівня ризику;
- здійснення контролю всіх елементів системи управління ризиками на регулярній основі;
- вдосконалення та розробка нових більш гнучких моделей і методів управління банківськими ризиками [2].

Як правило, підприємства беруть кредити на розвиток та розширення своєї діяльності, адже отримання кредитів для повернення боргів є не зовсім доцільним та занадто ризикованим для фінансової установи, що надає кредит. Відповідно банки стикаються з проектними ризиками, тобто ризиками, які пов'язані з реалізацією того чи іншого проекту, на який підприємство позичає кошти.

Проектний ризик пов'язаний з індивідуальними характеристиками самого проекту або певного типу проектів та враховує такі його аспекти, як, зокрема, дефекти та недоліки під час розробки проектно-кошторисної документації,

прорахунки під час організації контрактних відносин з учасниками інвестиційного проекту. Будь-який проект складається з технічної, інституціональної, комерційної, маркетингової та фінансової частин. Тому під час аналізу цільового призначення кредиту важливим є застосування комплексного підходу до його оцінки [7, с. 393].

Ефективне управління кредитними ризиками вимагає від службовців фінансової установи періодичний перегляд визначеного профілю ризику на основі результатів контролю виданого кредиту. Основними функціями кредитного моніторингу при кредитуванні та проектному фінансуванні є:

- систематичне і планомірне спостереження за всіма процесами реалізації інвестиційного проекту;
- виявлення відхилень від планових і нормативних показників;
- прогнозування наслідків виникаючих відхилень;
- обґрунтування необхідності прийняття коригувальних заходів [6, с. 39].

Для оцінки кредитних ризиків можуть використовуватися наступні методи:

- метод експертної оцінки (здійснюється на основі думок фахівців та експертів);
- статистичний метод оцінки ризику (базується на аналізі коливань досліджуваного показника за певний відрізок часу);
- рейтинговий метод оцінки.

Таким чином, оцінка кредитоспроможності в системі внутрішнього контролю підприємства повинна включати в себе три етапи, а саме: оцінку кількісних показників фінансового стану та прибутковості; оцінку якісних параметрів позичальника; оцінка ризиків банківської установи, що надає кредит. Використання розробленої методики оцінки кредитоспроможності в системі внутрішнього контролю, дозволить наперед планувати отримав бажаний кредит підприємство, чи ні, більш ефективно функціонувати відповідно до внутрішніх положень підприємства. Вдосконалення методики

оцінка кредитоспроможності в системі внутрішнього контролю підприємства й надалі залишається актуальним питанням та потребує поглибленого вивчення.

1.2. Організаційно-економічна характеристика Товариства з обмеженою відповідальністю «Крижопільський елеватор»

Підприємство ТОВ "КРИЖОПІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР" зареєстровано за юридичною адресою Україна, 24600, Вінницька обл., Крижопільський р-н, селище міського типу Крижопіль, вул.О.Савченко, буд. 6. Керівником компанії є Нагірняк Володимир Васильович. Власником є компанія "ДЖИ-ЕН-ТІ ЮРОП СА" (GNT EUROPE SA)(Швейцарія), розмір внеску до статутного фонду складає 20500,00 грн.(100,00%) . Кількість працівників на дату звітності складало 89 осіб.

Згідно статуту підприємство є зерновим елеватором який має право здійснювати наступні види діяльності: оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин, виробництво готових кормів для тварин, що утримуються на фермах, Вантажний автомобільний транспорт, складське господарство

Підприємство мало 2 ліцензії:

1. На зберігання балонів, контейнерів, цистерн та інших ємностей із стисненим, зрідженим, отруйним, вибухонебезпечним та інертним газом, їх заповнення, спорожнення і ремонт, Роботи в діючих електроустановках напругою понад 1000 В та в зонах дії струму високої частоти, Зварювальні, газополум'яні, наплавні роботи, Роботи із збереження та переробки зерна.

2. На електричне устаткування електричних станцій та мереж, технологічне електрообладнання напругою понад 1000 В, Посудини, що працюють під тиском понад 0,05 МПа, Вантажопідіймальні крани і машини, ліфти, ескалатори, траволатори, канатні дороги, підйомники, зокрема будівельні, та фунікулери.

Принцип роботи елеватора ґрунтується на послідовному виконанні наступних технологічних процесів (Рис.1.2.)



Рисунок 1.2. Основні етапи господарського процесу ТОВ «Крижопільський елеватор»

Підприємство є багатoproфільним у регіоні. Тип елеватора ТОВ «Крижопільський елеватор» – лінійний. Потужність одночасного зберігання зерна складає 62900 тон. Конструкція елеватора є багатofункціональною будівлею, що складається з відділу для приймання зерна, сушарки для зернових культур, зерносховища, приміщення для проведення робіт, в якому зосереджено обладнання для різних видів обробки культур, відділу відвантаження, обладнання для піднімання пшениці, кукурудзи чи іншої зернової сировини та його транспортування з одного відділення до іншого, силосних корпусів тощо.

Зберігання зерна можливе в бетонних силосах потужністю 62,9 тис. тон. Наявні зерносушарки STRAHL 8000FR/8 модулів (Італія) потужністю 23,7 тон/год. Технічне оснащення підприємства дозволяє здійснювати контроль за температурою, сушінням, очищення продукції, а також має акредитовану лабораторію та сертифікований персонал для забезпечення контролю якості продукції. Підприємство надає послуги по перевезенню зерна. Потужність ліній автоприймання зерна складає 1500 тон/добу, автовідвантаження - 500 тон/добу.

Завдяки близькості залізничної станції Крижопіль (Одеська ЗД (335604)) проводиться з/д приймання зерна потужністю 300 тон/год та з/д відвантаження потужністю 600 тон/год.

Елеватор видає складські квитанції, які є підтвердженням якості та кількості прийнятої продукції.

Організаційна структура управління ТОВ «Крижопільський елеватор» подана на рис. 1.3. Діюча на підприємстві організаційна структура управління передбачає централізацію функціональних зв'язків, що забезпечує повсякденний нагляд і обстеження, які необхідні для забезпечення безперебійної роботи підприємства і взаємодії всіх її підрозділів. Органами управління товариства є: засновник; дирекція. Вони мають право вносити зміни до Статуту; обирати і відкликати членів спостережної ради; затверджувати річні результати діяльності товариства; створювати, реорганізовувати та ліквідовувати дочірні підприємства; затверджувати внутрішні нормативні документи, визначати умови праці голови та членів спостережної ради; ухвалювати рішення щодо емісії та анулювання акцій; приймати рішення щодо припинення діяльності товариства тощо.

Виконавчим органом товариства є дирекція, яку очолює директор. Воно здійснює оперативне керівництво його поточною діяльністю. До складу дирекції входять генеральний директор, заступник генерального директора та головний бухгалтер. Таким чином, система управління ТОВ «Крижопільський елеватор» характеризується складною структурою внутрішніх елементів і тісним зв'язком . Відповідно до цього, його основу складають організаційна структура управління, система цілей підприємства, його технологія та персонал. Аналіз названих складових показав досить хороше ресурсне та матеріально-технічне забезпечення роботи підприємства, а також узгодження цілей та завдань роботи підприємства із організаційною структурою, функціями та повноваженнями працівників. Це дозволяє підприємству вирішувати задекларовані завдання щодо регіонального лідерства та формування системи партнерських відносин із іншими суб'єктами

ринку. Нажаль, дана структура зараз носить дещо спрощений характер і передбачає об'єднання посад і сумісництво, але це ніяким чином не впливає на якість роботи.

За весь період діяльності підприємство неодноразово користувалося банківськими кредитами, переважно короткостроковими. На період дослідження всі кредити погашені в повному обсязі.

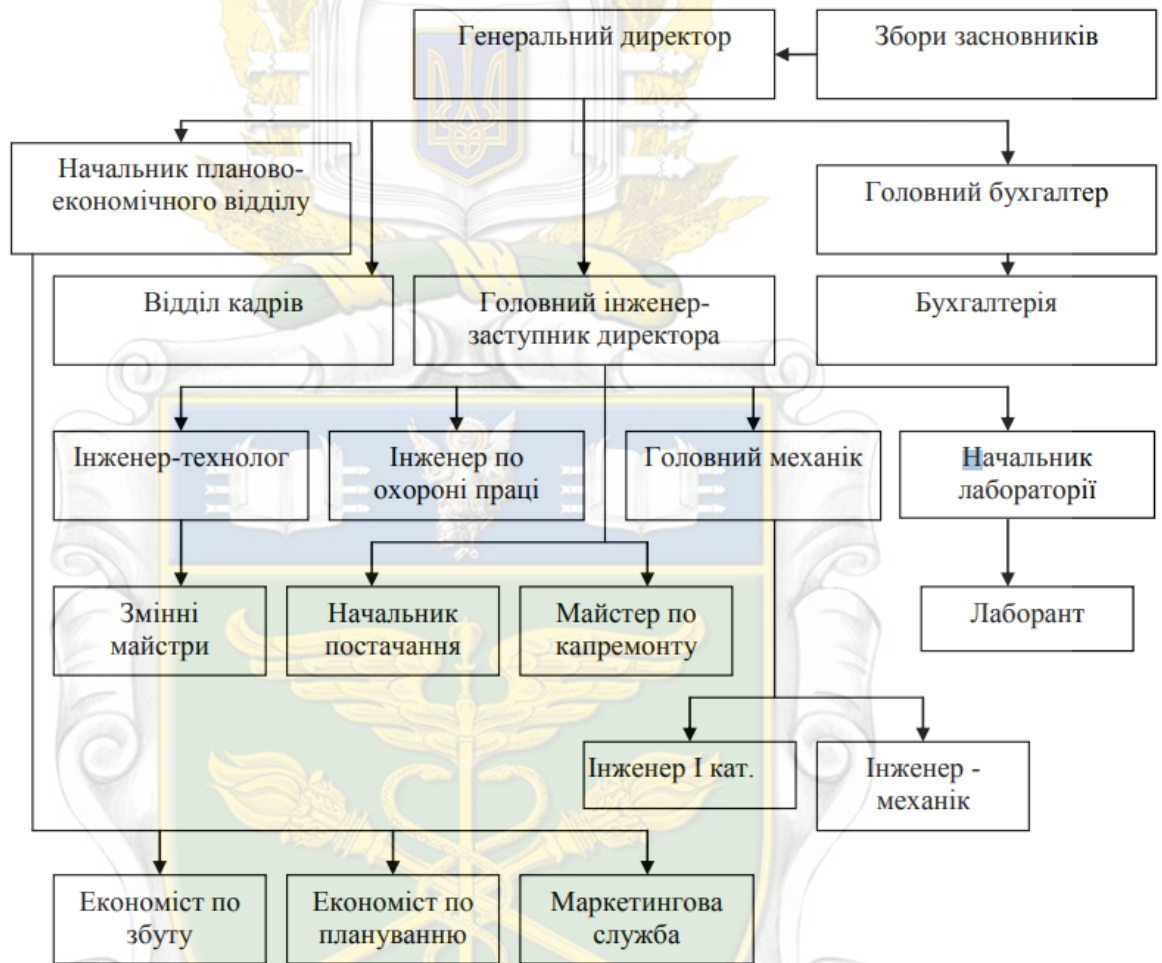


Рисунок 1.3. Організаційна структура управління ТОВ «Крижопільський елеватор»

Динаміка основних показників фінансово-господарської діяльності представлені в Табл. 1.5.

На основі показників фінансової звітності ми маємо можливість оцінити загальний стан підприємства і провести прогнозні оцінки щодо його кредитоспроможності та стійкості. За останні 5 років підприємство зазнало суттєвий вплив зовнішніх факторів: Пандемія-19, війна в Україні, оголошення військового стану, постійне бомбування всієї території України. На сьогодні елеватори за

рішенням Уряду країни віднесені до підприємств критичної інфраструктури, адже безперервна робота елеваторів необхідна для стабільного і рівномірного експорту та стратегічного забезпечення продовольчим запасом і мають важливе значення для національної економіки в галузі сільського господарства в особливий період. Вплив зазначених факторів безумовно відобразився на результатах діяльності. Дохід підприємства в 2020 році впав аж на 54%. Підприємству вдалось втримати ситуацію і попри військові дії воно спромоглося наростити обсяги в 2021 році зростання склало 50% до попереднього року і в 2022 році на 6 % від 2 попереднього. Але на довоєнний рівень підприємство поки не вийшло.



Таблиця 1.5 – Динаміка основних показників фінансово-господарської діяльності ТОВ «Крижопільський елеватор» за 2018 – 2022 роки, тис. грн.

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	Відхилення							
						Абсолютне (+/-)				Відносне (%)			
						2019/ 2018	2020/ 2019	2021/ 2020	2022/ 2021	2019/ 2018	2020/ 2019	2021/ 2020	2022/ 2021
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	48895	46419	21396	31293	33243	-2476	-25023	9897	1950	94,9	46,1	146,3	106,2
Собівартість реалізованої продукції	19833	20630	12347	17942	22459	797	-8283	5595	4517	104,0	59,8	145,3	125,2
Валовий прибуток	29062	25789	9049	13351	10784	-3273	-16740	4302	-2567	88,7	35,1	147,5	80,8
Інші операційні доходи	108	557	336	0	0	449	-221	-336	0	515,7	60,3	0,0	0,0
Адміністративні витрати	26314	23661	7922	11554	8870	-2653	-15739	3632	-2684	89,9	33,5	145,8	76,8
Фін. результати від операційної діяльності прибуток	2856	2685	1463	1797	1914	-171	-1222	334	117	94,0	54,5	122,8	106,5
Чистий прибуток	2342	2201	1201	1473	1570	-141	-1000	272	97	94,0	54,6	122,6	106,6
Рівень рентабельності, %	0,12	0,11	0,10	0,08	0,07	-0,01	-0,01	-0,02	-0,01	90,3	91,2	84,4	85,1
Середньооблікова чисельність	106	112	80	69	89	6	-32	-11	20	105,7	71,4	86,3	129,0
Продуктивність праці	461,3	414,5	267,5	453,5	373,5	-46,8	-147,0	186,1	-80,0	89,9	64,5	169,6	82,4
Середня вартість основних засобів	41057	40534,5	21709	18504	16706	-522,5	-18825,5	-3205	-1798	98,7	53,6	85,2	90,3
Фондовіддача	1,2	1,1	1,0	1,7	2,0	-0,05	-0,16	0,71	0,30	96,2	86,1	171,6	117,7

В цілому зовнішня ситуація вплинула на всі показники підприємства, але підприємство оптимізувала свої витрати і забезпечило прибутковість і рентабельність, а відповідно кредитну рентабельність за всі 5 років. Самим важким для підприємства видався 2020 рік. Керівництво втримало ситуацію під контролем і змогло наростити свої виробничі потужності в 2021 а 2022 роках. Зокрема приріст прибутку склав близько 30%, і це за умов, що в цей період підприємство не отримувало додаткових доходів. Нажаль, рентабельність знизилась майже на 60% в порівнянні з докризовим 2018 роком, але ми маємо чітку тенденцію зростання прибутку від операційної діяльності. Чисельність зменшилась на 16 чоловік за 5 років, але продуктивність праці залишається високою, середня вартість основних засобів знизилась на 24,3 млн.грн. але фондоддача зросла на 67%. Підприємство скоротило свої постійні витрати (адміністративні) майже вдвічі. Отже, самим важким для підприємства видався 2020 рік, але попри важкі умови, підприємству вдалось закінчити рік з прибутком -1201,0 тис.грн. Далі прибуток зростає і в 2022 році він склав – 1570 тис грн. Це свідчить про якісну роботу управлінського персоналу, який в подальшому планує отримувати підтримку не стільки за рахунок кредитів, скільки за рахунок грантів, які зараз активно спрямовуються саме в цю галузь народного господарства.

За показниками балансу ТОВ «Крижопільський елеватор» мало величезний збиток попередніх років, який воно суттєво зменшило за останні роки. Нажаль, це не дає можливості підприємству створювати необхідні резерви за рахунок чистого прибутку або виплатити дивіденди власнику. Також ми спостерігаємо скорочення основних ресурсів підприємства: основні засоби . трудові ресурси, запаси і сировина. Керівництво пояснює це як оптимізацію витрат і спрямованість на підвищення оборотності капіталу. З врахуванням зовнішніх факторів можемо зробити висновок, що в цілому діяльність підприємства за останні 2 роки є успішною, прибутковою, стабільною і надійною.

РОЗДІЛ 2 ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Оцінка системи бухгалтерського обліку як інформаційного забезпечення кредитоспроможності підприємства

Інформаційне забезпечення оцінки кредитоспроможності підприємства установами банку здійснюється згідно із Законом України “Про банки і банківську діяльність”, Статутом банку, нормативно-правовими актами Національного банку України, нормативними документами банку, “Принципами управління кредитними ризиками” Базельського комітету з банківського нагляду.[28]

Інформаційне забезпечення підприємства являє собою процес цілеспрямованого добору відповідних показників, необхідних для аналізу та оцінки всіх напрямків фінансово-господарської діяльності підприємства при прийнятті рішень у разі отримання кредиту. Забезпечення оцінки кредитоспроможності підприємства необхідною інформацією здійснюється установами банку з метою оцінки потенційного фінансового ризику на основі аналізу фінансової звітності, первинних бухгалтерських документів та іншої інформації підприємства для виявлення основних характеристик та тенденцій розвитку фінансового стану підприємства, визначення його кредитоспроможності.

Оцінка кредитоспроможності підприємства – юридичної особи – здійснюється установою банку на основі вивчення різноманітної інформації про підприємство. При оцінці кредитоспроможності підприємства важливими є наступні аспекти:

- характер діяльності підприємства та тривалість його функціонування;
- фактори виробництва (трудові, виробничі та фінансові ресурси);

- економічне середовище (стадію життєвого циклу, умови конкуренції, стадію розвитку ринку основної продукції підприємства, комерційну політику підприємства, ступінь освоєння прийомів і способів маркетингу).

Залежно від змісту і завдань аналізу використовують такі основні інформаційні джерела: фінансову звітність; статистичну звітність; дані внутрішньогосподарського (управлінського) бухгалтерського обліку; дані з первинної облікової документації (вибіркові дані); експертні оцінки та додаткову інформацію, що надається за погодженням сторін [29].

Отже, інформацію для проведення оцінки кредитоспроможності можна розподілити на три групи: інформація, що отримана безпосередньо від клієнта; внутрішньобанківська інформація та зовнішня інформація.

Основна мета аналізу документів для одержання банківського кредиту – визначити здатність і готовність підприємства повернути кредит у встановлений строк й у повному обсязі.

Основними завданнями проведення аналізу фінансового стану є:

дослідження рентабельності та фінансової стійкості підприємства;

дослідження ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами;

об'єктивна оцінка динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стабільності підприємства;

аналіз діяльності суб'єкта господарювання на фінансовому ринку та кількісна оцінка його конкурентоспроможності;

визначення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства.

Джерелами визначення показників кредитоспроможності підприємства для банку можуть бути форми фінансової звітності, що відповідають міжнародним стандартам.

Форма 1 “Баланс” – звіт про фінансовий стан, що відображає активи, зобов'язання і капітал підприємства на встановлену дату.

Форма 2 “Звіт про фінансові результати”, що містить дані про доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства за звітний та попередній періоди.

Форма 3 “Звіт про рух грошових коштів”, що відображає надходження та витрачання коштів у звітному періоді за операційним, інвестиційним і фінансовим напрямками діяльності підприємства.

Форма 4 “Звіт про власний капітал”, що відбиває зміни у складі власного капіталу протягом звітного періоду.

“Примітки до звітів” – сукупність показників і пояснень, які забезпечують деталізацію та обґрунтованість статей фінансових звітів, розкривають іншу інформацію.

Мета розгляду фінансової звітності підприємства полягає в наданні установам банку повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства для оцінки якості управління та здатності своєчасно виконувати свої зобов'язання, забезпеченості зобов'язань підприємства та регулювання діяльності підприємства для прийняття рішень про видачу кредиту.

Багаторічний досвід проведення робіт у сфері аналізу фінансового стану підприємств-позичальників і прийняття на цій основі рішень з питань стратегії й тактики виробничо-фінансової діяльності підтверджує важливість та складність цієї проблеми, її неоднозначність й багатовимірність, про що свідчить, зокрема, як велика кількість відносних коефіцієнтів, так і показників, які мають цілком практичний зміст.

Першим джерелом інформації для оцінки кредитоспроможності суб'єктів господарювання є баланс із пояснювальною запискою до нього. Аналіз балансу дозволяє визначити, якими коштами володіє підприємство і який за обсягом кредит ці кошти можуть забезпечити.

Однак для обґрунтованого й всебічного висновку про кредитоспроможність клієнтів банку балансових відомостей недостатньо. Баланс дає лише загальне уявлення про кредитоспроможність підприємства, у

той час як для висновків про ступінь кредитоспроможності необхідно розрахувати кількісні та якісні показники, що оцінюють перспективи розвитку підприємства.

Бухгалтерська звітність у повному обсязі (станом на дві останні звітні дати з розшифровками наступних статей балансу на останню звітну дату), до якої входять: основні засоби, виробничі запаси, готова продукція, товари, інші запаси й витрати, дебітори й кредитори, дає можливість проаналізувати фінансовий стан підприємства на конкретну дату.

Усі показники бухгалтерського балансу та звітності взаємопов'язані один з одним. Їх цінність для своєчасної та якісної оцінки фінансового стану підприємства залежить від їхньої вірогідності та дати складання звіту.

З погляду кредитоспроможності підприємства є три основні вимоги до бухгалтерської звітності. Вона повинна уможливлувати:

оцінку динаміки та перспектив одержання прибутку підприємством;
оцінку наявних у підприємства ресурсів та ефективності їх використання;
прийняття обґрунтованих управлінських рішень для здійснення інвестиційної політики.

Звіт про фінансові результати відображає ефективність (неефективність) діяльності підприємства за певний період. У звіті про фінансові результати наводяться дані про дохід (виручку) від реалізації продукції (товарів, послуг, робіт); інші операційні доходи; фінансові результати від операційної діяльності (прибуток чи збиток); дохід від участі в капіталі; інші доходи та фінансові доходи; фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування (прибуток чи збиток); фінансові результати від звичайної діяльності (прибуток чи збиток); надзвичайні доходи чи витрати; чистий прибуток чи збиток, а також всі витрати на виробництво, реалізацію, обіг, управління, здійснення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності.

У звіті також відображаються наступні показники: валовий прибуток (збиток); фінансовий результат: прибуток (збиток) від операційної діяльності; фінансовий результат: прибуток (збиток) від звичайної діяльності до

оподаткування; фінансовий результат: прибуток (збиток) від звичайної діяльності; чистий прибуток (збиток).

Звіт про рух грошових коштів містить інформацію про генерування і використання коштів протягом року. Цей документ складається за непрямим методом і використовується для характеристики грошових потоків підприємства в розрізі операційної, інвестиційної і фінансової діяльності підприємства, що дозволяє оцінити ступінь переливу фінансового капіталу з однієї сфери діяльності в іншу.

Звіт про власний капітал відображає зміни, що відбулися у структурі власного капіталу протягом звітного періоду, і дозволяє оцінити динаміку і структуру власного капіталу і резервів його збільшення.

Результати внутрішньогосподарського (управлінського) бухгалтерського обліку, а саме: дані системного бухгалтерського обліку, дані про технічну підготовку виробництва, нормативну і планову інформацію є джерелом для внутрішньогосподарського фінансового аналізу.

Даний аналіз дає можливість оцінити ефективність авансування капіталу, дослідити взаємозв'язок витрат, доходу і прибутку. У системі внутрішньогосподарського управлінського аналізу є можливість поглиблення фінансового аналізу за рахунок залучення даних управлінського виробничого обліку, тобто проведення комплексного економічного аналізу й оцінки ефективності господарської діяльності. Питання аналізу виробничо-господарської діяльності та аналізу фінансової діяльності і фінансового стану підприємства взаємозалежні при обґрунтуванні доцільності надання кредиту та контролю за його поверненням.

Особливу увагу банківські установи звертають на перевірку техніко-економічного обґрунтування кредиту, наявності договорів на постачання і реалізацію, на ліквідність товару, порівняння розміру позички і обсягу планового прибутку, що здійснюється на основі розрахунку безпечного співвідношення прибутку та розміру позички. Також банки розглядають інформацію стосовно забезпечення кредиту, аналіз якого проводиться

експертом за наступними параметрами: оцінка достатності оціночної вартості забезпечення для покриття можливих збитків від кредитної операції, виходячи з оціночного рівня ризику такої операції; оцінка рівня ліквідності запропонованого підприємством забезпечення.

Джерелами інформації для установ банку можуть бути також відомості про оцінку ділових якостей керівника, його спроможність організувати справу, швидко і вигідно реалізувати товар і інші якості.

Формування системи інформативних показників банком для конкретного підприємства пов'язано з його галузевими особливостями, організаційно-правовою формою господарювання, обсягом та ступенем диверсифікації фінансово-господарської діяльності та інших чинників.

До інформації, отриманої безпосередньо від підприємства, входить:

- фінансова звітність;
- документація, яка підтверджує правовий і юридичний статус клієнта: статут, договір засновників, свідоцтво про реєстрацію, дані про юридичну адресу та ін.;
- документація, пов'язану з кредитним заходом: техніко-економічне обґрунтування, розрахунки очікуваних надходжень від реалізації проекту, для середньо- і довгострокових кредитів – бізнес-план, копії контрактів, договорів та інших документів, які стосуються реалізації заходу, зобов'язання із забезпечення своєчасного повернення кредиту (договір застави, гарантійний листок, страхове свідоцтво та ін.);
- інформація, одержана в процесі попередньої бесіди з майбутнім позичальником, під час якої банківський працівник має оцінити моральні, етичні та професійні якості працівників підприємства (директора, заступників директора, головного бухгалтера), визначити перспективи розвитку та зростання, виявити специфічні особливості та деталі, пов'язані з цим кредитом, сформулювати думку про клієнта. Усі дані, одержані під час зустрічі з клієнтом, мають бути занотовані й зберігатися в кредитній справі. У багатьох банках

розроблено спеціальні формуляри та анкети, які складаються зі стандартизованих запитань, на які повинен відповісти клієнт; додаткова інформація, яка подається за вимогою банку: довідки про наявність рахунків в інших банках, витяги з рахунків в інших банках, довідки з податкової інспекції, довідки про юридичні права на заставу, технічна документація, пов'язана з деякими видами застави тощо [30].

Звітність підприємства є лише одним із джерел одержання про нього інформації. До інших каналів належать такі: архів банку, обмін інформацією з іншими банками і фінансовими установами, вивчення фінансової преси.

Також джерелами інформації про кредитоспроможність підприємства можуть бути: переговори із заявниками; інспекція на місці; зовнішні джерела.

Банки можуть збирати інформацію двох видів: позитивну та негативну. Позитивна інформація включає широкий спектр даних про фінансовий стан та історію підприємства (відкриті рахунки, їх баланс, кредитний ліміт, усі видані кредити, стан погашення тощо). Негативна інформація обмежується історією попередніх відмов від сплати, порушень графіка платежів, банкрутств, списання боргів тощо.

Внутрішньобанківські джерела інформації банків складаються з відомостей про попередні контакти з клієнтом у сфері і кредитних, і некредитних стосунків. Велике значення в цьому разі мають такі архіви банку, як картотека кредитної інформації (ККІ), де зберігаються дані про кредити, які раніше було видано клієнтові, про затримки та порушення під час погашення позики.

Сукупність інформації про підприємства – юридичну особу, що включається в кредитну історію, наведена в таблиці 2.1.

До групи зовнішніх джерел інформації належать відомості, здобуті за межами банку, що надійшли:

від департаменту банківського нагляду;

інших банків, які обслуговували цього клієнта;

засобів масової інформації (реклами, рейтинги, дані про участь у виставках, оголошення та ін.);

статистичних агенцій і статистичних інформаційних збірників, звідки можна отримати дані про загальний стан виробництва в галузі та перспективи розвитку, а також про місце підприємства та його продукцію на ринку;

ділових партнерів, які мали контакти з позичальником;

відвідування підприємства, у процесі якого важливо виявити рівень компетенції працівників, які очолюють бухгалтерську, фінансову та маркетингові служби, адміністративний апарат, скласти уявлення про склад і стан майна підприємства, оцінити якість і конкурентоспроможність продукції та послуг підприємства та ін.

Таблиця 2.1 - Інформація про юридичних осіб, що міститься в кредитній історії [23]

Назва розділу	Зміст інформації
Відомості, що ідентифікують особу	повне найменування; місцезнаходження; дата і номер державної реєстрації, відомості про орган державної реєстрації; ідентифікаційний код у Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України; прізвище, ім'я та по батькові, паспортні дані керівника і головного бухгалтера; основний вид господарської діяльності; відомості, що ідентифікують власників, які володіють 10 і більше відсотками статутного капіталу юридичної особи: для фізичних осіб – власників: прізвище, ім'я та по батькові, паспортні дані, ідентифікаційний номер і місце проживання; для юридичних осіб – власників: повне найменування, місцезнаходження, дата і номер державної реєстрації, відомості про орган державної реєстрації, ідентифікаційний код
Відомості про грошове зобов'язання суб'єкта кредитної історії	відомості про кредитний правочин та зміни до нього (номер і дата укладання правочину, сторони, вид правочину); сума зобов'язання за укладеним кредитним правочином; вид валюти зобов'язання; строк і порядок виконання кредитного правочину; відомості про розмір погашеної суми та остаточну суму зобов'язання за кредитним правочином; дата виникнення прострочення зобов'язання за кредитним правочином, його розмір і стадія погашення; відомості про припинення кредитного правочину та спосіб його припинення (у тому числі за згодою сторін, у судовому порядку, гарантом); відомості про визнання кредитного правочину недійсним, підстави такого визнання
Інформація про суб'єкта кредитної історії	наявність заборгованості за податками та обов'язковими платежами; рішення судів, що стосуються виникнення, виконання та припинення зобов'язань за укладеним кредитним правочином; рішення судів та органів виконавчої влади, що стосуються майнового стану суб'єкта кредитної історії; інші відомості, що впливають на спроможність виконання суб'єктом кредитної історії власних зобов'язань
Відомості про кредитну історію	дата оновлення кредитної історії; найменування користувача, який надав інформацію до кредитної історії у разі його згоди на це; коментар суб'єкта кредитної історії

Слід зазначити, що англійські банкіри згрупували зазначені джерела інформації за критерієм їх значущості (табл. 2.2) [91].

Таблиця 2.2 - Найбільш важливі джерела інформації при оцінці кредитоспроможності підприємства, %

Джерела інформації	Значимість кожного джерела інформації			
	Дуже важливе	Достатньо важливе	Не є достатньо важливим	Усього
1. Бухгалтерські звіти підприємства	85	15	0	100
2. Внутрішня банківська документація про досвід кредитування даного клієнта в минулому	80	19	1	100
3. Поточні бухгалтерські звіти	68	28	4	100
4. Установчі документи	50	26	24	100
5. Інформація з податкових органів	50	29	21	100
6. Преса	20	63	17	100
7. Порівняння з конкурентами	13	73	14	100
8. Інформація спеціальних служб банку	13	65	22	100
9. Інформація від незалежних аналітичних агентств	12	47	41	100
10. Урядові статистичні збірники	2	30	68	100

Кожне інформаційне джерело використовується для висвітлення конкретного аспекту діяльності клієнта в процесі аналізу його кредитоспроможності. Однак найважливішою є інформація, одержана з ринкових джерел поза межами банку. Існування різноманітних ринкових джерел одержання інформації дозволяє забезпечити об'єктивність різнобічність

аналізу. Крім того, інформація повинна бути найоперативнішою, оскільки саме ринок найпершим реагує на зміни в стані підприємства ще до того, як ці зміни знайдуть відображення у фінансовій звітності.

Проведене дослідження показало, що найбільш важливими джерелами інформації для оцінки кредитоспроможності є бухгалтерська звітність, а також документи банку про кредитну історію клієнта. Найменшу увагу банки звертають на урядові статистичні збірники.

2.2. Організація та облік видів кредитувань підприємства

У 2020 році запрацювала державна програма надання фінансової підтримки мікро- та малим підприємства – «Доступні кредити 5-7-9%» (далі – «Програма 579»), правила надання якої регулюються Порядком № 28.[31]

Постанова КМУ «Про надання фінансової допомоги» від 24.01.2020р. № 28 Учасники програми можуть отримати кредит під 2 основних напрямки:

1. Кредит під поповнення обігових коштів до 25% від вартості інвестиційного проекту (надається виключно у поєднанні з інвестиційний кредитом);
2. Кредит на фінансування інвестиційно проекту, а саме:
 - Придбання нових та б/в основних засобів, їх модернізація;
 - Придбання нежитлової нерухомості та/або земельних ділянок без права передачі в оренду;
 - Будівництво та реконструкція приміщень (крім офісних);
 - Придбання прав інтелектуальної вартості (франчайзинг).

Основною ідеєю такої програми є компенсація державою підприємцю частини кредитного навантаження. Тобто, з кожним новим робочим місцем компанія може отримати більший відсоток компенсації за кредитом. Компенсація відсотків за кредитом здійснюється Фондом розвитку підприємництва (далі – «Фонд»), який перераховує кошти на позичковий

рахунок компанії, утримуваного банком-партнером. В результаті позичальник сплачує лише пільгову ставку за кредитом. .[31]

Нарахування відсотків та їх часткова компенсація Фондом відбувається на щомісячній основі. Сума компенсації розраховується як різниця між:

Сумою нарахованих процентів за користування кредитом протягом місяця із застосуванням базової процентної ставки	-	Сумою нарахованих процентів за користування кредитом протягом цього ж місяця із застосуванням компенсаційної процентної ставки, визначеної з урахуванням вимог пункту 13 Порядку № 28
---	---	---

Мікро- та малі підприємства ведуть спрощений облік за українськими стандартами та складають спрощену фінансову звітність за П(С)БО 25, яке не передбачає особливостей щодо обліку державної компенсації за кредитами. Тобто такі операції обліковуються за загальними правилами, як описано далі.

Слід зазначити, що з точки зору вітчизняних П(С)БО оптимальною моделлю обліку компенсації є трактування такої державної допомоги як одержання цільового фінансування, оскільки отримані кошти від Фонду мають цільове призначення – для компенсації відсотків за банківським кредитом. За загальним правилом цільове фінансування не визнається доходом доти, поки:

1. не існує підтвердження того, що воно буде отримане; та
2. підприємство виконає умови щодо такого фінансування.

Якщо ж за Законом «Про бух облік...» позичальник зобов'язаний звітувати за МСФЗ, то така компенсація відсотків з державного бюджету може ототожнюватися з державними грантами, облік яких визначено МСБО 20. [31]

Так, державні гранти є допомогою держави у формі передачі ресурсів суб'єктові господарювання в обмін на дотримання в минулому або майбутньому певних умов, пов'язаних з операційною діяльністю компанії (п. 3 МСБО 20).

Аналогічно до вітчизняних норм, державний грант не підлягає визнанню доти, доки не має обґрунтованої впевненості, що компанія виконає умови його надання, а також одержить цей грант.

Інформація щодо надходження та руху коштів від Фонду може обліковуватися на рахунку 48 (Інструкція № 291), однак компанії, що здійснюють облік за МСФЗ, мають право обрати будь-який інший рахунок.[31]

В залежності від типу отриманого у підприємства можуть виникнути певні особливості щодо обліку доходу від отриманої компенсації відсотків за кредитом. Далі розглянемо найбільш поширені типи кредитів за програмою 579.

Кредит під фінансування інвестиційного проекту. Компенсація відсотків, отримана за кредитом під фінансування інвестиційних проектів, буде визнаватися доходом протягом періоду корисного використання відповідних об'єктів інвестування (основних засобів, нематеріальних активів тощо).

Так, згідно п. 18 П(С)БО 15 підприємства зобов'язанні нараховувати дохід від компенсації пропорційно сумі нарахованої амортизації об'єктів інвестицій. [31]

В свою чергу, МСФЗ-компанії повинні будуть визнавати державну допомогу (компенсацію відсотків), пов'язану з активами, що амортизуються, у прибутку або збитку протягом тих періодів і в тих пропорціях, у яких визнаються амортизаційні витрати за цими активами (п. 17 МСБО 20). Державна допомога, пов'язана з активами, що не амортизуються (наприклад, земля), визнаватиметься протягом періодів, у яких були здійснені витрати з виконання зобов'язань.

Детальніше розглянемо ситуацію на прикладі.

В грудні 2020 року Компанія придбала авто вартістю 1,450,000 грн зі строком експлуатації 7 років.

В січні 2021 Компанія почала нараховувати амортизацію щодо придбаного авто.

На початку січня 2021 Компанія було нараховано відсотки банку за базовою ставкою кредитування в розмірі 125,000 грн. 15 січня 2021 Компанію було повідомлено банком про отримання компенсації від Фонду в розмірі 25,000 грн. 20 січня 2021 Компанія здійснила оплату фактичної суми відсотків за користування кредитом.(Таблиця 2.3)

Таблиця 2.3 - Кредит під фінансування інвестиційного проекту

№	Дата	Суть операції	Бухгалтерське проведення ⁸	Сума, грн
1	01.01.2021	Нараховано відсотки за кредитом	Дт 95 – Кт 68	125,000
2	15.01.2021	Отримано підтвердження щодо компенсації	Дт 68 – Кт 48	25,000
3	20.01.2021	Сплачено відсотки	Дт 68 – Дт 31	100,000
4	31.01.2021	Кошти цільового фінансування віднесено до доходів майбутніх періодів (у складі короткострокової частини)	Дт 48 – Кт 69	25,000
5	31.01.2021	Нараховано амортизацію щодо придбаного авто	Дт 23/9 – Кт 13	17,261
6	31.01.2021	Визнано дохід пропорційно сумі нарахованої амортизації	Дт 69 – Кт 71/73	17,261

«Антикризовий» кредит під поповнення обігових коштів. Відповідно до змін в червні 2020 року, на час проведення карантину або обмежувальних заходів та протягом 90 днів з дня його (їх) відміни, підприємства можуть отримати кредит під поповнення обігових коштів без прив'язки до витрат за інвестиційним проектом.

В такому випадку, згідно з п. 7 П(С)БО 15 «Дохід» отримане цільове фінансування буде визначатися доходом протягом тих періодів, у яких було понесено витрати, пов'язані з використанням умов такого фінансування. Тобто, дохід в розмірі компенсації відсотків за державною програмою «Доступні

кредити 5-7-9» буде визнаватися в тих періодах, коли позичальник буде нести витрати по відсоткам за кредитом.

Аналогічний підхід передбачений і для підприємств, які ведуть облік за МСФЗ. Державний грант слід визнавати у прибутку або збитку на систематичній основі протягом періодів, у яких підприємство визнає як витрати відповідні витрати, що компенсуються державою (п. 12, 16 МСБО 20).

Розглянемо детальніше далі на прикладі.

На початку січня 2021 Компанії було нараховано відсотки банку за базовою ставкою кредитування в розмірі 20,000 грн. 15 січня 2021 Компанії було повідомлено банком про отримання компенсації від Фонду в розмірі 25,000 грн. 20 січня 2021 Компанія здійснила оплату фактичної суми відсотків за користування кредитом. (Таблиця 2.4)

Таблиця 2.4 - «Антикризовий» кредит під поповнення обігових коштів

№	Дата	Суть операції	Бухгалтерське проведення ⁹	Сума, грн
1	01.01.2021	Нараховано відсотки за кредитом	Дт 95 — Кт 68	125,000
2	15.01.2021	Отримано підтвердження щодо компенсації	Дт 68 – Кт 48	25,000
3	15.01.2021	Визнано дохід в розмірі компенсації відсотків	Дт 48 – Кт 71/73	25,000
4	20.01.2021	Сплачено фактичну суму відсотків за кредитом	Дт 68 – Кт 31	100,000

Відтак, облік державної програми 579 потребує визначення в обліковій політиці компанії її підходів до відображення в обліку та класифікації отриманої допомоги, документального підтвердження суми відсотків, що компенсуються Фондом та нараховуються банком, а також оформлених відповідно до законодавства бухгалтерських довідок з відповідними розрахунками щодо визнання доходів та витрат.

Ми розглянули методику обліку сучасних кредитів. Але кредитоспроможність підприємства забезпечує можливість отримати і інші види кредитів: гривневі, овердрафт, валютні кредити. Сума отриманого

кредиту не є доходом, оскільки при цьому не відбувається збільшення активу або зменшення зобов'язання, що обумовлюють зростання власного капіталу, як це потребує пункт 5 П(С)БУ 15.

Суми погашеного кредиту не визнаються витратами і не включаються у Звіт про фінансові результати (згідно з підпунктом 9.3 П(С)БУ 16).

Облік розрахунків по отриманих грівневих кредитах ведеться в різних обставинах на різних субрахунках:

- 01) Короткострокові кредити - на субрахунку 60-1,
- 02) Відстрочені короткострокові кредити - на субрахунку 60-3,
- 03) Довгострокові кредити - на субрахунку 50-1,
- 04) Відстрочені довгострокові кредити - на субрахунку 50-3,
- 05) Поточна заборгованість по довгострокових кредитах - на субрахунку 61-1 (при настанні терміну погашення частини довгострокового кредиту протягом дванадцяти місяців з дати балансу).

Згідно з пунктом 27 П(С)БУ 16 витрати на оплату відсотків за користування кредитом (у тому числі овердрафтом) включаються до складу фінансових витрат. Нараховані відсотки відносяться в дебет субрахунку 95-1.

Розрахунки по нарахуванню і погашенню відсотків по кредиту ведеться на субрахунку 68-4.

Згідно з умовами кредитного договору, за порушення умов договору може передбачатися застосування до підприємства санкцій у вигляді штрафів і пені (наприклад, за невчасну сплату відсотків). Витрати на їх сплату включаються до складу інших операційних витрат (згідно з пунктом 20 П(С)БУ 16). Якщо точніше, то застосовується субрахунок 94-8 "Визнані штрафи, пені, неустойки".

Витрати по нарахованих штрафах і пені від банку відображаються проводками Дт 948 Кт 685, а їх сплата — проводками Дт 685 Кт 311.

Таблиця 2.5 - Типові проводки, на прикладі короткострокового кредиту

№	Господарські операції	Дебет	Кредит
01	Надходження грошових коштів від банку за кредитним договором	311	601
02	Нарахування відсотків	951	684
03	Оплата відсотків за кредитом	684	311
04	Повернення кредиту	601	311

Облік овердрафту. Овердрафт відноситься до операцій з короткострокового кредитування.

Комісія за відкриття овердрафту як послуги банку включається до складу адміністративних витрат (згідно з пунктом 18 П(С)БУ 16, що обліковуються на рахунку 92 «Адміністративні витрати».

Можна застосовувати два варіанти відображення овердрафту в бухгалтерському обліку:

01) Відображати заборгованість по овердрафту як негативне сальдо на рахунку 31-1 «Поточний рахунок в національній валюті». Негативне сальдо завжди виникає після проведення платежів на суми понад залишок грошових коштів на поточному рахунку. Мінфін у листі N1-04200-30-5/7021 підтвердив можливість такого варіанту відображення овердрафту як кредитового сальдо поточного рахунку .

02) Застосовувати субрахунок 601 «Короткострокові кредити банків в національній валюті». Згідно Інструкції № 291 за кредитом субрахунку 601 відображається сума отриманого кредиту (у нашому випадку - овердрафту), за дебетом — сума погашення. Приклади кореспонденції рахунків при такому варіанті:

- Дт 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками», Кт 601 — перераховані грошові кошти постачальнику (підряднику) за рахунок овердрафту;

- Дт 685 «Розрахунки з іншими кредиторами», Кт 601 — перераховані грошові кошти кредитору за рахунок овердрафту;

- Дт 601 Кт 311 — списання банком суми овердрафту за рахунок грошових коштів на поточному рахунку.

Нарахування відсотків по овердрафту відображається кореспонденцією рахунків: Дт 951 Кт 684 «Розрахунки за нарахованими відсотками».

Погашення відсотків — кореспонденцією Дт 684 Кт 311.

Віднесення витрат на сплату відсотків на фінансовий результат відображається кореспонденцією рахунків: Дт 792 «Результат фінансових операцій» Кт 951.

Систематизуємо типові проводки по овердрафту в двох таблицях нижче. (Таблиця 2.6)

Таблиця 2.6 - Відображення операцій з відображенням овердрафту як негативного сальдо на субрахунку 311

№	Господарські операції	Проводки	
		Дебет	Кредит
01	Перерахування плати (комісії) банку за відкриття овердрафту та її списання на адміністративні витрати	685	311
02	Нарахування плати (комісії) банку за відкриття овердрафту	92	685
03	Перерахування постачальнику грошових коштів	631	311
04	Отримання оплати за раніше відвантажену продукцію	311	361
05	Нарахування і відсотків за використання овердрафту	951	684
06	Перерахування з поточного рахунку відсотків за користування овердрафтом	684	311
07	Нарахування суми штрафу за повернення кредитних коштів (овердрафту) пізніше встановленого терміну	948	685
08	Перерахування з поточного рахунку суми штрафу за повернення кредитних коштів (овердрафту) пізніше встановленого терміну	685	311

Облік кредитів у валюті. На відміну від гривневих кредитів, проводки для кредиту у валюті розглянуті на конкретному числовому прикладі, оскільки без пояснення розрахунку курсових різниць загальна картина не зрозуміла.

Кредити у фінансовій звітності. У фінансовій звітності заборгованість по короткостроковому кредиту (кредитове сальдо субрахунку 601 або, в разі овердрафту, субрахунку 311) відображається у статті 1600 «Короткострокові кредита банків» у розділі III «Поточні зобов'язання і забезпечення» пасива Баланса.

Заборгованість по довгостроковому кредиту - в рядку 1510 "Довгострокові кредити банків".

Витрати на комісію за відкриття короткострокового кредиту (овердрафту) як адміністративні витрати відображаються у Звіті про фінансові результати в рядку 2130 «Адміністративні витрати».

Витрати на сплату відсотків за користування кредитом — в рядку 2250 «Фінансові витрати»;

Штрафи, пені, сплачені у зв'язку з виконанням договору овердрафту — в рядку 2180 «Інші операційні витрати».

Отже ми розглянули обліково-інформаційне забезпечення кредитоспроможності підприємства, а також механізм обліку отримання кредитів і відображення в фінансовій звітності. Згідно запропонованих методик основою для комплексної оцінки кредитоспроможності підприємства залишається фінансова звітність. Інформація про результати діяльності підприємства, стан його активів, вартість зобов'язань потребують ретельної оцінки на предмет їх правильності та точності відображення. Важливим моментом залишається показник розподілу грошових потоків, а також оцінка впливу не фінансових показників такої як ділова репутація підприємства, умови господарської діяльності, вплив зовнішніх факторів. Саме ці умови висувуються і сучасним аудиторським звітам, що підтверджують фінансову звітність для потенційних кредиторів підприємства.

РОЗДІЛ 3. ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Аналіз кредитоспроможності ТОВ «Крижопільський елеватор»

Розгорнутий аналіз основних фінансових показників результатів діяльності підприємства ми розглянули в другому розділі. Оцінка результатів діяльності дала можливість оцінити наскільки підприємство мобільне в сучасних умовах, чи спроможне отримувати дохід і як розпоряджається отриманими ресурсами. Ситуація виявилась неоднозначною. Підприємство в надзвичайно тяжких умовах спроможне вести господарську діяльність з прибутком, але весь чистий дохід йде на покриття збитків попередніх років.. Для банку, що розглядає можливість надання кредиту ситуація залишається неоднозначною. Для мінімізації ризиків, що пов'язані з отриманням кредиту, розглянемо і проведемо оцінку основних фінансових коефіцієнтів.

Таблиця 3.1 - Аналіз ліквідності ТОВ "Крижопільський елеватор" за 2018-2022рр.

Назва показника	Формула	Значення показника				
		2018	2019	2020	2021	2022
Коефіцієнт загальної ліквідності	Об.активи/Поточ.зобов.	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2
Коефіцієнт швидкої ліквідності	(Гр.кошти+ДЗ+Пот.інест)/ Пот.зобов.	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Гр.кошти/Поточ.зобов.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Чистий оборотний капітал	Обор.активи-Поточ.зобов.	47023	45711	42599	36996	32267

Отже, ми бачимо що ліквідність, а відповідно і здатність підприємства погашати кредит вчасно є дуже низькими і далекими до допустимих норм. У підприємства не достатньо активів для погашення поточної заборгованості.

Єдине, що заслуговує уваги це невелика тенденція до покращення в динаміці за останні 3 роки. Цілком можливо, що в майбутньому ліквідність поліпшиться.

Таблиця 3.2 - Аналіз показників фінансової стійкості та платоспроможності ТОВ "Крижопільський елеватор" за 2018-2022рр

Назва показника	Форма розрахунку	Значення показника				
		2018	2019	2020	2021	2022
Коефіцієнт автономії	Вл.кап/ Джерела засобів	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Коефіцієнт фінансової залежності	Джерела засобів/ Вл.кап.	9,9	17,3	29,7	406,9	28,1
Коефіцієнт фінансового ризику	(Пот.зоб.+Довгостр.з об.)/ Вл.кап.	10,88	18,34	30,66	404,97	26,37
Коефіцієнт маневренності власного капіталу	(Обор.активи- пот. Зоб)/ Вл.кап.	9,4	16,4	27,01	355,7	22,01
Коефіцієнт забезпеченості власними засобами	(Вл.кап.-Необ. акт.)/Обор.акт.	6,6	8,7	7,4	7,3	5,2

Аналіз можливостей власного капіталу підприємства ще тривалий час буде залишатись низьким, оскільки збитки попередніх років не дає можливість оцінити стійкість підприємства у відповідності до сучасних результатів діяльності. Показники залишаються низки ми і не задовольняють встановленим нормативам.

Таблиця 3.3 - Аналіз показників ділової активності ТОВ "Крижопільський елеватор"

Назва показника	Формула розрахунку	Значення коефіцієнта				
		2018	2019	2020	2021	2022
Коефіцієнт оборотності активів	Виручка від реалізації/Середьорічна вартість активів	1,0	1,0	0,5	0,7	1,6
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Виручка від реалізації/Середьорічна вартість ДЗ	7,1	12,4	5,7	9,1	17,9
Показник тривалості обороту ДЗ	Кількість днів у періоді/К-т оборотності ДЗ	51,6	29,5	63,7	40,0	20,4
К-т оборотності оборотних засобів	Виручка від реалізації/Середьорічна вартість оборотних активів	7,9	8,4	3,9	5,4	10,4

Аналіз показників ліквідності на загальному фоні дає надію на позитив в перспективі, адже вони суттєво змінюються в кращу сторону. Підприємство нарощує свої потужності для прискорення оборотності капіталу, що є основним показником, на думку підприємств, ніж декларація чистого прибутку.

Таблиця 3.4 - Аналіз рентабельності за 2018-2022рр.

Назва показника	Форма розрахунку	Значення показника				
		2018	2019	2020	2021	2022
Рентабельність капіталу	Прибуток до опод./Джерела засобів	0,06	0,06	0,03	0,04	0,05
Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток/Вл.кап.	0,47	0,79	0,76	14,16	1,07
Чиста рентабельність діяльності	Чистий прибуток/Виручка від реаліз.	0,05	0,05	0,06	0,05	0,05
Чиста рентабельність виробництва	Чист.приб./Собівартість прод.	0,12	0,11	0,10	0,08	0,07

Показники рентабельності також залишаються низькими і не стабільними. Попереду у підприємства багато роботи для покращення своєї кредитоспроможності. В умовах війни отримання кредиту - надзвичайно ризикова фінансова операція. Підприємства України зараз розглядають більше можливості отримання грантів, що передбачають дотримання певних умов і завдань, в першу чергу, а не повернення коштів.

3.2. Вдосконалення процедур та прийомів фінансового аналізу кредитоспроможності підприємства

Узагальнення і підбиття підсумків проведеного дослідження щодо всіх зазначених критеріїв повною мірою дозволяє зробити висновок про кредитоспроможність підприємства, про стан і готовність його вчасно й у повному обсязі виконувати прийняті на себе зобов'язання перед клієнтами і контрагентами.

За результатами проведеного аналізу визначається кредитний рейтинг підприємства за Національною шкалою кредитних рейтингів компанії “Кредит-Рейтинг”.

При проведенні процедури з визначення кредитного рейтингу визначається стратегія підприємства, проводиться якісний і кількісний аналіз фінансово-господарської діяльності, аналізується фінансово-господарська діяльність на предмет її відповідності чинному законодавству України. Важливо зрозуміти, що процедура визначення рейтингу не обмежується вивченням фінансових показників компанії. Належна оцінка вимагає аналізу широкої бази критеріїв із проведенням ретельного розгляду фундаментальних факторів діяльності компанії, в тому числі рішень про конкурентне положення компанії, оцінки керівництва і його стратегії.

АНАЛІЗ ГАЛУЗЕВИХ ХАРАКТЕРИСТИК. Мета аналізу галузевих характеристик – визначення ступеня галузевих ризиків для підприємства, що аналізується, за допомогою вивчення перспектив галузі, а також факторів конкурентноздатності, що впливають на галузь. До факторів, що підлягають аналізу, належать перспективи економічного зростання, цикли ділової активності, уразливість в умовах змін і перспективи регулювання і втручання.

Ринок і конкуренція. Аналіз галузевих факторів починається з аналізу ринку і конкуренції. Виявлення існуючого рівня конкуренції дозволяє оцінити діяльність компанії щодо її конкурентів, а також виділити ринок (ринки), на якому представлена продукція компанії.

При проведенні аналізу дається характеристика таких основних параметрів найбільш важливих сегментів ринку, як:

Кількість споживачів, їхня платоспроможність.

Динаміка реальної купівельної спроможності і чутливість споживачів до зміни цін на продукцію.

Вимоги до продукції.

Прихильність споживачів до товарів і послуг конкретного постачальника.

Характер і амплітуда сезонних, циклічних та інших коливань попиту. Істотне значення для розуміння середовища, в якому працює підприємство, а також для виявлення основних факторів успіху в цьому середовищі, має аналіз структури галузі. Щоб зробити висновок про структуру галузі, аналізуються наступні параметри:

Фактична кількість фірм-конкурентів у галузі.

Частка декількох (п'яти-шести) найбільш великих фірм на ринку.

Механізми ціноутворення в галузі.

Динаміка цін на ринку і загальна тенденція їхньої зміни, розкид цін на ринку.

Диференціація продукції.

Експортний потенціал галузі.

Обов'язковим етапом аналізу є визначення впливу виробництва на кредитоспроможність підприємств галузі, при якому найбільш важливе значення мають наступні параметри:

Капіталомісткість бізнесу, наявність основних вимог до ресурсів, що використовуються у виробничому процесі (матеріальних, енергетичних, трудових, інформаційних й ін.).

Гнучкість використання основних і обігових коштів підприємства, можливості переходу на нові типи продукції при наявних потужностях, можливість використання активів в інших галузях, термін фізичного і морального старіння активів, можливість швидкого продажу активів, транспортування активів, дискретність технологічного процесу.

Екологічна безпека бізнесу. Регулювання галузі. Фактор регулювання галузі має особливе значення для галузей із великим ступенем державного регламентування діяльності (електроенергетика, машинобудування). Однак такі аспекти регулювання, як Цивільний кодекс, корпоративне законодавство, законодавство про банкрутство, анти-монопольне, податкове, митне законодавство, торкаються підприємств всіх галузей.

Для здійснення деяких видів діяльності потрібно одержання ліцензії чи дозволу. Щоб оцінити вплив порядку видачі і відкликання ліцензій на кредитоспроможність підприємства, аналізують такі критерії:

Прозорість процедури видачі і відкликання ліцензії.

Складність процедури видачі і відкликання ліцензії.

Величина і порядок оплати за одержання ліцензії.

Виконання існуючого порядку видачі і відкликання ліцензій на практиці. Крім цього, аналізується наявність регулювання якості товарів, робіт і послуг у галузі. Для цього розглядається:

Наявність державних стандартів на продукцію галузі і можливість їхньої появи.

Порядок зміни державних стандартів і можливість таких змін.

Дотримання існуючого порядку на практиці (практика застосування штрафних санкцій).

Наявність пільг для визначених суб'єктів господарської діяльності.

Основні напрямки аналізу методики і системи регулювання цін включають:

Наявність документального оформлення методики формування регульованих цін (тарифів) і її дотримання.

Наявність документів, що регламентують процедуру регулювання, їхнє виконання на практиці.

Відповідність структури ціни (тарифу), собівартості товару (послуги), що продається (надається).

Можливість перегляду ціни (тарифу) при зміні собівартості в межах існуючої системи регулювання.

Як правило, високий кредитний рейтинг не може бути присвоєний підприємству в галузі з високим ризиком. У той же час низький галузевий ризик позитивно впливає на кредитоспроможність, хоча сам по собі ще не гарантує високого рейтингу всім учасникам галузі: рейтинг підприємства залежить також від міцності його позицій у галузі.

АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОЇ СТРУКТУРИ. Визначення схем взаємин між власниками і керівниками, побудова моделей співробітництва аналізованого підприємства й органів державної влади, а також відповідність нормативно-правової бази підприємства нормам діючого законодавства України – основні цілі проведення аналізу організаційно-правової структури. Проведення аналізу організаційно-правової структури дозволяє зробити висновок про стратегічну політику і гнучкість підприємства.

Розмір підприємства. Аналіз організаційно-правової структури починається з аналізу його розміру. Розмір підприємства є одним із визначальних факторів у формуванні його організаційно-правової структури. Крім того, у деяких випадках розмір сам по собі впливає на кредитоспроможність підприємства. До факторів, що його характеризують, входять:

Величина активів підприємства і визначення місця підприємства в галузі відповідно до цієї величини.

Величина капіталу (місце в галузі).

Величина виторгу, доходу в порівнянні з конкурентами.

Кількість персоналу.

Структура власності і контролю над підприємством. Аналіз структури власності і контролю над підприємством має концептуальне значення для оцінки його кредитоспроможності.

процесі аналізу розглядаються основні аспекти аналізу ризиків, пов'язаних зі структурою власності і контролю над підприємством, а саме:

Організаційно-правова форма підприємства.

Частка власників у статутному капіталі і відсоток голосів власників.

Склад ради директорів (чи іншого подібного керівного органу).

Участь підприємства у фінансово-промислових групах, об'єднаннях, холдингах.

Створення підприємством спільних підприємств.

Наявність договорів про спільну діяльність.

Наявність довгострокових контрактів.

При аналізі підприємств – учасників стратегічних альянсів обов'язково розглядаються наступні питання:

Фінансова стійкість стратегічних партнерів.

Стратегічна значущість партнерства для його учасників.

Частка в статутному капіталі. Частка голосуючих акцій власників і партнерів, стан менеджменту на сучасний момент і в перспективі.

Фінансові можливості надання допомоги з обох сторін.

Факти взаємної підтримки в минулому.

Частка головної компанії в статутному капіталі дочірнього чи залежного підприємства.

Організаційна структура підприємства. Організаційні фактори впливають на кредитоспроможність компанії. При аналізі організаційної структури застосовуються, головним чином, непрямі індикатори і якісна інформація. У нестабільних умовах зовнішнього середовища найважливішою умовою успіху підприємства стає гнучкість, тобто мінімальний час реакції на зміни зовнішнього чи внутрішнього середовища. Для її виміру застосовуються лише такі непрямі показники, як:

Проміжок часу з моменту підвищення цін постачальниками до моменту підвищення цін підприємством.

Час освоєння нової продукції чи технології в порівнянні з основними конкурентами.

Крім цих непрямих факторів, аналізуються фактори, що безпосередньо характеризують організаційну структуру підприємства:

Наявність підрозділів і осіб, відповідальних за кожний з напрямків діяльності, проектів.

Розвинута збутова мережа і наявність функціональних підрозділів і осіб, відповідальних за маркетингові дослідження; формування і здійснення маркетингової стратегії.

Наявність юридичної служби у структурі підприємства.

Залежність від декількох “незамінних” співробітників, що володіють унікальною інформацією, часто не зафіксованою в письмовому вигляді, тощо.

Багато в чому кредитоспроможність підприємства залежить від кваліфікації його співробітників, тому при оцінці кредитоспроможності підприємства визначається можливість підприємства залучати і утримувати коштовні кадрові ресурси. Для цього використовуються наступні критерії:

Рівень кваліфікації, освіти і досвіду співробітників.

Ступінь спеціалізації персоналу.

Рівень середньої заробітної плати на підприємстві порівняно із середньою зарплатою в регіоні; наявність соціального пакета для працівників підприємства і його доступність.

Затримки у виплаті заробітної плати.

Відсоток безробіття в населеному пункті і його околицях.

Відсоток зайнятих на підприємстві працівників відповідно до працюючого населення міста.

ОПЕРАЦІЙНІ РИЗИКИ ПІДПРИЄМСТВА. Основу оцінки операційних ризиків підприємства входить можливість підприємства генерувати і правильно розподіляти грошові потоки, достатні для виконання фінансових зобов'язань. Крім цього, у ході аналізу концептуальне значення має визначення ризиків, пов'язаних з оснащенням матеріально-технічної бази підприємства.

Насамперед, при визначенні операційних ризиків, аналізується положення розглянутого підприємства на ринку.

Позиція підприємства на ринку. Аналіз позиції підприємства на ринку дозволяє оцінити величину, динаміку і стабільність його виручки. Можна виділити наступні аспекти аналізу:

Обсяг реалізації (включаючи порівняння з конкурентами), його тенденції, зміни і коливання.

Частка підприємства на ринку в цілому і в окремих його сегментах.

Диверсифікованість споживачів, структура реалізації по сегментах ринку і частка обсягу реалізації, що припадає на 5-10 найбільш великих споживачів.

Характеристика споживачів. Структура обсягу продажу за видами продукції і диференціація продукції в порівнянні з основними конкурентами.

Частота і характер відновлення асортименту. Політика ціноутворення підприємства (ціни підприємства в порівнянні з цінами основних конкурентів, стандартні умови оплати та ін.).

Наявність розвинутої дистрибутивної мережі. Витрати на маркетинг і збут. Наявність торгової марки.

Взаємини з владою. При підтримці влади можна збільшити кредитоспроможність підприємства як у прямій формі (за рахунок прямого бюджетного фінансування), так і в непрямій формі (розміщення замовлень, надання податкових чи інших пільг, гарантій і т.д.). Ознаки наявності такої підтримки можуть розглядатися як позитивний фактор кредитоспроможності, їх визначають такі причини:

Частка податків, що сплачуються підприємством, у податкових доходах місцевого бюджету.

Частка зайнятих працівників на підприємстві відповідно до кількості економічно активного населення чи міста області.

Наявність інвестиційних, податкових угод з адміністраціями, розмір одержуваних пільг, їхня частка в доходах підприємства.

Прецеденти одержання поручительств від державних чи муніципальних органів.

Прецеденти призначення менеджерів підприємства на посади в регіональних і муніципальних структурах.

Участь регіональних чи муніципальних органів у статутному капіталі підприємства.

Виробничі ризики. Аналіз виробничих ризиків оцінює стійкість прибутку, операційних грошових потоків, а також масштаб інвестиційних потреб підприємства. Виробничі ризики, як правило, специфічні для кожної галузі, але

все-таки можна виділити загальні, універсальні: якість, виробничі потужності і забезпеченість ресурсами.

Характеристика використовуваних виробничих потужностей допомагає оцінити рівень операційного ризику на підприємстві. При аналізі враховуються наступні показники:

Виробничі потужності в порівнянні з основними конкурентами.

Місце розташування потужностей стосовно ключових постачальників і покупців, основних транспортних магістралей й інших об'єктів інфраструктури.

Диверсифікованість потужностей (для груп підприємств).

Технічні характеристики потужностей у порівнянні з конкурентами (якість, продуктивність, надійність, експлуатаційні витрати та ін.).

Гнучкість виробничих потужностей: можливість освоєння нових видів продукції, технічна можливість розширення потужностей, можливість швидкого продажу основних засобів.

Забезпеченість ресурсами: якість, надійність, страховий запас.

Вартість ресурсів, умови оплати за постачання в порівнянні з ринковими цінами.

Кількість постачальників, умови співробітництва, заборгованість перед постачальниками, частка підприємства в обсязі реалізації постачальника.

Можливість заміни постачальника чи самостійного виробництва необхідних ресурсів.

Витрати підприємства

Витрати конкретного підприємства порівнюються із середньогалузевими показниками, що допомагає виявити й оцінити операційні ризики чи, навпаки, конкурентні переваги підприємства. При аналізі диверсифікованого підприємства аналізуються витрати окремо за кожним з напрямків діяльності.

Аналіз проводиться за допомогою розгляду таких показників:

Величина і структура витрат у порівнянні з основними конкурентами.

Співвідношення між величиною витрат і цінами на продукцію (послуги).

Побудова моделі “витрати-обсяг-прибуток”.

Основні зовнішні фактори, здатні привести до істотної зміни витрат, виявляються в ході імітаційного аналізу чутливості прибутку підприємства до таких факторів, як ціни на основні ресурси і т.п.

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ. Мета фінансового аналізу підприємства – визначення раціональних вимог і методичних основ побудови оптимальних організаційних структур

режимів діяльності функціонально-технологічних систем, що забезпечують планування, реалізацію фінансової діяльності компанії і підтримують її стійкість при заданих параметрах.

Аналіз структури і динаміки джерел капіталу. Одним із класичних показників характеру кредитоспроможності підприємства є співвідношення позикових і власних коштів у структурі капіталу. У процесі розрахунку цього показника аналізуються:

Частка позикових коштів у капіталі.

Частка позикових і залучених коштів у підсумку валюти балансу.

Забезпеченість необоротних активів довгостроковими джерелами фінансування.

Співвідношення і динаміка зміни величини власних і позикових коштів підприємства за останні роки.

Терміни і графіки погашення боргових зобов'язань, процентні ставки, валюта й інші умови.

Оборотні активи. Аналіз структури оборотних активів – один з найбільш важливих аспектів аналізу фінансового стану підприємства. Це обумовлено тим, що балансова вартість складових оборотних активів викривлена в меншому ступені, ніж балансова вартість основних коштів, а також тому, що в умовах кризи неплатежів і широкого поширення грошових сурогатів управління оборотними активами має ключове значення для виживання підприємства. При аналізі оборотних активів підприємства враховуються наступні показники:

Наявність оборотного капіталу, його динаміка за останні кілька років.

Цикл оборотності оборотних активів (за складовими) з урахуванням галузевих особливостей.

Запаси, їхня структура і динаміка.

Дебіторська заборгованість, її структура і динаміка, частка простроченої дебіторської заборгованості і термін її оборотності, виділення найбільш великих дебіторів.

Кредиторська заборгованість, її структура і динаміка, частка простроченої кредиторської заборгованості і термін її оборотності, виділення найбільших кредиторів.

Управління фінансовими потоками. Концептуальною основою кредитоспроможності підприємства є здатність підприємства вчасно і в повному обсязі погасити фінансові зобов'язання, при цьому аналіз фінансових потоків має істотне значення незалежно від галузі. Отже, важливість більшості інших показників визначається тим, якою мірою вони впливають на величину і стабільність грошових потоків підприємства.

Основними напрямками аналізу вищевказаних показників є оцінка:

Доходів і витрат (величина, динаміка, сезонні й інші коливання, структура по сегментах ринку і видах продукції).

Грошових доходів і грошових витрат (абсолютна величина, динаміка, сезонні й інші коливання, частка в загальній сумі доходів і витрат підприємства, структура по сегментах ринку і видах продукції).

Характеристик проведених взаєморозрахунків.

Грошового потоку від операцій без обліку грошових сурогатів (величина, стабільність, достатність для фінансування інвестиційних, фінансових і операційних витрат).

Інвестиційного грошового потоку (фактична і планова величина, частка в доходах, можливість негрошових розрахунків за товари, роботи і послуги інвестиційного характеру, гнучкість підприємства у визначенні величини і термінів здійснення капіталовкладень).

Також визначається величина коштів, якими підприємство має можливість оперувати для виконання своїх фінансових зобов'язань, тобто коштів (без обліку грошових сурогатів), що генеруються операційною діяльністю підприємства з урахуванням інвестиційних потреб.

Прибуток і рентабельність

Прибутковість підприємства характеризує його життєздатність у довгостроковому періоді. Тому цей фактор має не менш важливе значення для аналізу кредитоспроможності, ніж аналіз оборотних коштів і грошових потоків.

Оцінка прибутковості операцій, капіталу і власних коштів підприємства має на увазі використання наступних показників:

Рівень прибутку до і після сплати податків.

У випадку диверсифікованої компанії доцільно також розрахувати показники прибутковості по основних бізнес-єдиницях.

Співвідношення між загальним доходом і прибутком підприємства.

Собівартість реалізованої продукції та її питома вага в структурі витрат.

Прибутковість на одиницю активів, рівень прибутковості до величини залучених коштів, рівень прибутковості до величини власного капіталу та ін.

Вплив і закономірності зміни оборотних активів підприємства на зміну величини прибутку (доходу) підприємства.

Фінансова й інвестиційна політика. Аналіз фінансової й інвестиційної політики оцінює цільові плани менеджменту підприємства в даній сфері, а також визначає спроможність підприємства виконувати намічені плани, схильність менеджменту підприємства до прийняття інвестиційних і фінансових ризиків. На основі аналізу цих факторів складається найбільш правильний прогноз розвитку ситуації.

Крім цього, аналіз містить у собі оцінку інформаційної прозорості, відкритості підприємства, а також дослідження особливостей його облікової політики. Факторами інформаційної прозорості служать:

Наявність консолідованої звітності (для холдингових компаній і груп).

Наявність інформації про фінансові потоки.

Публікація інформації відповідно до вимог діючого законодавства.

Наявність звітності за міжнародними стандартами, підтвердженої незалежним аудитором.

При аналізі облікової політики враховуються наступні фактори:

Фінансово-юридичні схеми взаємин із постачальниками, споживачами, афілійованими структурами тощо.

Методи переоцінки основних коштів, що застосовувалися раніше, переоцінка за допомогою незалежних оцінювачів.

Методи включення непрямих витрат у собівартість та їхній вплив на фінансовий результат підприємства.

Облік незакінченого виробництва.

Облік доходів і витрат майбутніх періодів.

Підхід до формування резервів.

Облік забалансових зобов'язань і активів.

Важливе значення для оцінки кредитоспроможності підприємства має політика управління операційними, фінансовими й інвестиційними грошовими потоками. При її аналізі беруться до уваги наступні компоненти такої політики:

Управління витратами.

Управління взаєморозрахунками з покупцями і постачальниками.

Управління запасами.

Оптимізація фінансових потоків у середині групи.

Оптимізація фінансових потоків у взаєморозрахунках із зовнішніми контрагентами.

Крім цього, щоб одержати адекватне уявлення про ризикованість фінансової й інвестиційної політики підприємства, аналізуються наступні обставини:

Стратегія фінансування.

Порядок прийняття стратегічних фінансових та інвестиційних рішень.

Проекти, що здійснюються на даний час (планові проекти).

Фактичні злиття і поглинання за останні кілька років (якщо були).

Контроль головної компанії над фінансовими і матеріальними потоками залежних підприємств (якщо такі є).

Аналіз показників поточної ліквідності дозволяє оцінити швидкість, з якою підприємство здатне погасити кредиторську заборгованість за рахунок оборотних коштів. Нездатність погасити кредиторську заборгованість найчастіше означає нездатність погасити фінансові зобов'язання.

Для визначення поточної ліквідності розраховуються наступні коефіцієнти:

Коефіцієнт загального покриття.

Коефіцієнт поточної ліквідності.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Коефіцієнти покриття боргу дозволяють оцінити, якою мірою кошти, що генеруються підприємством, дозволяють покрити фіксовані платежі по боргу і відсотках.

Зазначена методика дозволяє комплексно охопити і врахувати фактори, які дають можливість точної, правильної і об'єктивної оцінки кредитоспроможності, адже ця модель орієнтується на оцінку факторів, що залишаються поза бухгалтерського обліку і фінансового аналізу

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Аналіз існуючих вітчизняних методик оцінки кредитоспроможності дозволяє виділити ряд їх характерних ознак: по-перше, особливістю сучасних методик українських банків є орієнтація, як правило, на проведення ретроспективного аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства. При цьому перспективний фінансовий прогноз відсутній; по-друге, дані фінансової звітності, яка складається відповідно до Закону України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність” чотири рази на рік, характеризують фінансове становище підприємства в ті періоди, які вже залишилися в минулому, і не дають відповіді не тільки про майбутній, а й про сучасний стан кредитоспроможності; по-третє, система нормативних значень коефіцієнтів, які використовуються при визначенні класу підприємства-позичальника, не враховують специфічні особливості галузей економіки. В Україні система нормативних середньогалузевих значень коефіцієнтів відсутня; по-четверте, методики вітчизняних банків спрямовані на аналіз фінансових показників (платоспроможність, ліквідність, рентабельність та оборотність) і не завжди враховують нефінансову якість (кредитна історія позичальника, рівень менеджменту, особиста відповідальність керівника, його репутація) інформацію та її вплив на якість потенційної позики.

Одним із найважливіших чинників, що перешкоджають високим темпам кредитування та інвестування вітчизняної економіки, є недостатній рівень інформаційної прозорості ринку. Найбільш дієвим способом інформування кредиторів та інвесторів про діяльність підприємств є використання кредитних рейтингів, які в стислій формі дають можливість отримати вичерпну інформацію про надійність позичальника.

Кваліфікаційна робота була виконана на матеріалах підприємства ТОВ «Крижопільський елеватор». Підприємство працює відносно стабільно, є позитивне зростання показників по результатам діяльності. Проведений аналіз

свідчить про те, що це підприємства цілком кредитоспроможне. Проблемою залишаються вплив зовнішніх факторів, їх непередбаченість та невизначеність.

В сучасних умовах фінансової нестабільності існує ряд проблемних аспектів проведення аналізу кредитоспроможності підприємства, зокрема: наявність диверсифікованої методики аналізу, перебільшення ролі кількісних показників при аналізі і недостатнє використання якісних показників, що призводить до недосконалої оцінки кредитоспроможності, велика суб'єктивність під час аналізу кредитоспроможності, великий рівень кредитного ризику, зокрема підвищення ризиків діяльності у різних сферах економіки, ігнорування зовнішніх факторів, належного дослідження конкурентної позиції на ринку, а також клієнтської бази підприємства, наявності попиту на його продукцію або послуги при аналізі кредитоспроможності підприємства, а також багато іншого. Дані проблеми необхідно вирішувати, щоб навіть в умовах фінансової нестабільності банки мали змогу ефективно виконувати аналіз та глибше занурюватися в аналіз кредитоспроможності підприємства, щоб отримувати більш точні дані щодо повернення кредитних коштів, які належать банківській установі. При цьому під час аналізу кредитоспроможності підприємства необхідно враховувати зовнішню економічну ситуацію, юридичні умови функціонування підприємства, необхідно контролювати процес погашення заборгованості з точки зору його повноти та своєчасності, варто покладатися на тих, хто веде успішну діяльність, яка дозволяє отримувати власні кошти для розрахунку за зобов'язаннями. Розробка нової комплексної методики аналізу кредитоспроможності сприятиме удосконаленню процесу аналізу кредитоспроможності підприємства та прийняття більш виважених та правильних рішень у системі управління кредитними ризиками.

